

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

רזאת-חברכה (תשכ"ו-כ"ז) ל"ג כ"ו - כ"ט
אין עלון הדרכה

א. אין כאל ישורון רוכב שמים בעזר ובגאותך שחקים.

אברבנאל: דע נא וראה, כי אין כאלות ית', כי אין כמותו לחטיב להולכים לפניו באמת, לפי שכבר ימצאו לו דברים הפכיים: תכלית המעלה ותכלית השפלות, וזהו "רוכב שמים בעזר ובגאות שחקים". ר"ל: עסקותיו גבה גבוה ומגיע השמים והשחקים בכל עוז גאותו והיות השמים מעונתו, - הוא בעזר... וכל זה להורות שרוממותו לא תמנע ממנו השגחתו בפרטים, כי הוא עם כל גודל גאותו והיותו רוכב שמים ומגיע, הוא בעזר...

ואמר "ובגאותו שחקים" הוא כזה הענין בעצמו ותוא קשור עם מה שאחריו. אמר: "ובגאותו שחקים מעונה אלו קדש" - ר"ל רבניות גאותו ורוממותו השחקים מעון לא-לוה הקדמון, שאין קדמון זולתו, ומתחת השחקים "זרועות עולם" - המלכים והעמים בארצותם לגוייהם, שהעליונים מושלים בהם, - הנה עם כל זה הוא תהילתך והוא א-לוחיך, ישגיח בעיני מלחמתך "ויגרש מפניך אויב" - שהוא סיחון ועוג שכבר גרשחם, "ויאמר: השמד" - ר"ל ואמר להשמיד את כל שאר המלכים אשר בארץ...

ר' יצחק עראמה: עקדה יצחק: עד כאן דבר להם דרך פרט ואחר חזר וכללם כבתחילה ואמר "אין כא-ל ישורון רוכב שמים":
אחר שיעד להם הסובות הזמניות מאתו ית' איש איש כפי נחלתו, אמר: אחר שידעת זה, ישורון, תודה שאין כא-ל שייטיבילקנונו על זה האופן.
ואמר "רוכב שמים בעזר" לבשר להם, כי לא לעתים רחוקים הוא ניבא (כענין שליבא בלעם שאמר (במ' כ"ד) "אראגו ולא עתה, אשורנו ולא קרוב"; כי הנה ה' רוכב על השמים היותר קלים במרוצתם לעזר ולא יאחר רכבו לבוא בארץ ההיא ולכבשה לפניך, "ובגאותו שחקים" - כי הם השמים העליונים מהירי התנועה מכלם...

1. היכן מצינו בגביאים רעיון זה שמצאו אברבנאל בפסוקנו?

2. מה ההבדל בין אברבנאל לבין עראמה בפרוש המספורי של "רוכב שמים"?

3. למי מהם יש להביא עד מישע' י"ט א', מתהלים י"ח י"א, ומתהלים ס"ח ב', ס"ח ל"ד, ק"ד ג'?

ב. כ"ח וישכון ישראל במח בוד עין יעקב
אף שמי יערפו מל.

רש"י ו"ח במח בוד כל יחיד ויחיד איש תחת גפנו ותחת תאנתו מפורזין ואין צריכים לתתאסף ולשב יחד מפני האויב.

" עין יעקב: כמו (במד' י"א) "ועינו כעין הברדלח"
כעין הברכה שברכס יעקב, לא כבוד שאמר ירמיהו (ט"ו י"ז) "בוד ישבתי"
אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב (בר' ס"ח כ"א) "והיה א-לוחים עמכם וחשיב אתכם אל ארץ אבותיכם".

1. כיצד מפרש רש"י מלת "כעין" על פי במדבר י"א ז'?

2. לשם מה מכנים רש"י כאן את דברי ירמיהו ט"ו י"ז?

לפסוק זה עיין גם גליון רזאת חברכה

תשי"א

ג. כ"ט אשריך ישראל מי כמות עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך.

רש"י ו"ח אשריך ישראל: לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם: מה לי לפרוס לכם? כלל דברי הכל שלכם.

" אשריך ישראל מי כמות: תשועתך בה' אשר הוא מגן עזרך וחרב גאותך.

רלב"ג והוא מגן עזרך לשמורך מן הרעות

"ואשר חרב גאותך" - הנה בי"ח מלת "נושע" בה' מושכת עצמה ואחרת. עמה. והרצון - "ובאשר חרב - גאותך", ובאשר שרוממותך (= גאותך) גם כן יהיה במקום שיש חרב (= האויבים) כנגדך, כי לא תירא מזה, אחר שה' ית' הוא מגן עזרך, עד שסיראתם ממך יכחשו אויביך לך.

- (1) מה ראה רש"י להתייחס פעמים לד"ה אשריך ישראל?
- (2) מה ראה רש"י לכתוב במקום "נושע בה" - תשובתך בה'?
- (3) מה ההבדל בתפישת התחבירית בין רש"י לרלב"ג?
- (4) הסבר את המושג "מושך עצמו ואחר עמו" וחבא דוגמאות!
- (5) מה ההבדל הרעיוני בין שני הפרושים הנ"ל?
- (6) מהי החולשה הלשונית בפרוש של רלב"ג?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, ירושלים קריית-משה

שאלות בסעמי המקרא העורך: מיכאל פרלמן

ל"ג ב': ויאמר ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתא מרבבת קדש מימנו אש דת למו.

תרגום אונקלוס כתב ימינה מגו אשתא אורייתא יהב-לנא

רש"י ד"ה אש דת שהיתה כתובה מאז לפניו באש שחורה ע"ג אש לבנה נתן להם בלוחות כתב יד ימינו. דבר אחר; אש דת כתרגומו שנתנה להם מתוך האש.

ראב"ע אש דת למו התורה שנתנה באש וברק...

ואתא מרבבת קדש על דעתה שהוא דבק עם מימנו, והטעם שבא אש מרבבות קדש מימין השם לטוב ישראל כטעם סוסי אש ורכב אש אלישע (מל"ב ב' י"א; ויהי המה הלכים הלך ודבר והנה רכב-אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם...) וטעם דת שצומדת תמיד (פירוש על ראב"ע; ר"ל חוק קבוע כמו ואתוי המלך תרגום לאסתר ג' ח').

שד"ל ... הנה כבודו זורח ומופיע משעיר ופארן שהם בין הר סיני והר נבו, ובא "למו" בשביל ישראל, כדי לברכס.

מימנו אש דת מימין לאש דת הפסגה הזאת שהיה משה עומד אז בתחתיתה. וטעם זכרון הימין, כי סיני ושעיר ופארן כולם לדרום הר נבו, והדרום בקרא ימין והצפון בקרא שמאל. ואין הכונה כלל על מתן תורה, שאם כן היה לו לומר: "אל" סיני, לא "מסיני". אש דת כתיב מילה חדא, והוא מן אשדות הפסגה (למעלה ג' י"ז), וי"ו "מימנו" הוא על דרך: "בנו בעור" (במדבר כ"ד ג') והיתה מתחילתה וי"ו הכינוי, על דרך "מסתור" של שלמה (שיר השירים ג' ז') שהוא על דרך לשון ארמי. "שמה דל אלהא" (דניאל ב' כ')... ובמשך הזמן נשכח עיקר הוראתה וחדרה להיות אות נוספת, לפיכך מצאנוה גם אצל שם שהוא לשון נקבה, כגון: "חיתו ארץ" (בראשית א' כ"ד) וכן כאן "מימנו אשדת למו..."

הטעמים מסכימים תמיד עם הקרי, וכאן הקרי הוא אש דת בשתי מילות, לפיכך היה מן ההכרח שיהיו הטעמים בלתי מסכימים עם פרושי.

"אשדת" בתיו בלי סמיכות, כמו "עזרת מצר" (תהילים ס' ל"ג) "חכמת ודעת" (ישעיהו ל"ג ו') ועוד.

- (1) איך פירשו רש"י, ראב"ע ושד"ל את פסוקנו?
- (2) האם פירושו של ראב"ע מתאים לפיסוק הטעמים?
- (3) במה נוגד פירושו של שד"ל את פיסוק הטעמים?
- (4) איך מצדיק שד"ל את פירושו ואת אי-התאמתו לטעמים?

גליון נח תשכ"ז ישלח רק לאלה שהזמנתם הגיעה למשרד החינוך ע"ן לאסרו חג חסוכות. המעוניינים לקבל גליונות לעזון במקשת השבוע של שנים שעברו (תש"ג-כ"ד) יפנו אל עורכת הגליונות, קרית משה וירושלים.